

nekada strogo definirane heraldičke slučajeve koji su bili prešli i u pravila, toliko nužna već u srednjem vijeku, u doba križarskih ratnih okršaja, kada i datira povijesna heraldika. Grbovi prikazani na ovoj izložbi i u ovome katalogu govore da je naš svijet živo pratio razvoj stranih uzora, ali da mu je davao i vlastiti pečat. Šteta je samo da se stručnjaci Gliptoteke nisu mogli i sistematski pozabaviti (financije!) tom više nego zanimljivom temati-kom, te dalje popunjavati već postojeću zbirku, koja bi mogla prerasti u pravoga heraldičkog reprezentanta Hrvatske u ovoj oblasti. No, i ovakav izbor te izložbe s katalogom značajan je događaj, koji će, možda, potaknuti oživljavanje interesa te stvaranje nasljednika jednoga Bartola Zmajića (i njegove »Heraldike« iz 1971). Ohrabrujuća su pojava, međutim, i djela Marka Atlagića, »Grbovi plemstva u Slavoniji 1700—1918« (Čakovec 1982), te Petra Čimbura, »Natjecanje za grb« (Zagreb 1982; usp. »Arhivski vjesnik«, 28/1985, prikaz, str. 211—212). (PETAR STRČIC).

REVOLUCIONARNA OMLADINA U RIJEČKIM »DOMETIMA« (7—9/1986). Riječki časopis »Dometi« (Izdavačkog centra Rijeka) jedan je od najugled-nijih u našoj zemlji. Tu poziciju dobio je vrlo kvalitetnim i znalačkim oda-birom tekstova, uređivačkom politikom osnivača Zvane Črnje, pa njegovih nasljednika (urednika Željka Grpca, dra Nenada Miševića i Srečka Jeluši-ća), koji su stranice časopisa široko otvorili jugoslavenskim i stranim auto-rima. Međutim, u zadnje vrijeme časopis se sadržajno sve više okreće samoj Rijeci, ili pak riječkom području, što ne znači da neke teme koje sada do-nosi nisu i širega značenja. Doduše, to okretanje govori o staroj boljki — da Rijeci nedostaje još jedan časopis, glasilo koje bi više govorilo o samome gradu i u kojem bi više mogli doći do izražaja upravo riječki autori. Na žalost, ugasili su se »Riječka revija«, »Kamov« i »Pomorstvo«, a svi pokušaji unazad dvadeset godina da se takva edicija pokrene — nisu uspijevali. Zbog toga moraju i »Dometi« — jedini časopis ovoga grada i Kvarnerskog primorja te Gorskog kotara na hrvatskom ili srpskom jeziku (na talijan-skom jeziku u Rijeci se štampa »La battana«) — donositi tekstove, ponekad i užega, lokalnoga karaktera, više riječkoga, koji međutim, ne bi baš pri-padali bez obzira na njihov karakter jednom časopisu što želi da bude za-pažen i u drugim sredinama.

Tema trobroja revolucionarna je omladina u širem i užem riječkom kraju. Koliko je ta tema zanimljiva i čitaocima u drugim krajevima naše zemlje gdje je bio — sasvim sigurno — taj pokret isto tako razvijen? Slabo ili nikako, jer takvih ili sličnih sadržaja, dakako, imaju i drugi, pa možda i u bogatijem povijesnom obimu. Međutim, za čitaoce iz ovoga kraja te su teme prvorazrednog karaktera, a s obzirom na to da se radi i o pogranič-nom području u prošlosti — te su teme zanimljive i za historičare Italije. E, to već daje i drugu, znatno širu dimenziju ovoj temi »Dometa«.

Socijalistički i komunistički omladinski pokret u Istri, Kvarnerskom primorju i Gorskog kotaru — na prvi pogled — samo je odraz općenitoga konteksta u kojemu su se odvijali historijski događaji, naročito kada se ima u vidu pogranički karakter toga područja naše zemlje. Međutim, omladina je bila i vrlo aktivan činilac, vrlo često i kreator i nosilac povijesnih zbiva-nja. V. Oštrić, M. Sobolevski, S. Žarić, Z. Pleše, A. Giron, D. Mandić, R. Bu-torović, L. Giuricin i M. Lučić dali su lijep uvid u bogatstvo djelovanja so-cijalističkog (do 1918) pa komunističkoga omladinskog pokreta, koji je —

naročito od vremena Titova dolaska na čelo Partije — postao zaista mobilna i kreativna avangarda novoga društva. Dakako, neki radovi u »Dometima« nisu uopće donijeli novih otkrića ili su malo novoga dali, ali su vrijedni već i činjenicom da daju rezime našega dosadašnjeg znanja o ovom pitanju. Drugi su, pak, dali veći istraživački doprinos, pa omogućuju i neka nova znanstvena zaključivanja. Svakako, i ti tekstovi pokazuju koliko je toga još neistraženo, koliko je materijala neobrađeno, osobito onoga koji leži u arhivima i drugim spremištima građe u Italiji. Nedostaje još uvijek i obrada neprijateljske komponente; i okupator je, npr., na svojoj strani, u civilnim i vojnim jedinicama imao i mlade ljude: što je s njima? U ovom broju »Dometa« na to pitanje nema odgovora.

I ovaj svezak »Dometa« pokazuje da je zavičajna komponenta vrlo važna u ukupnosti naših težnji da se dođe do šire sinteze i povijesti grada Rijeke, i povijesti Kastavštine, Istre i drugih naših sjevernoprimorskih područja, a posebno povijesti revolucionarnog omladinskog pokreta. U tome smislu treba gledati i sadržaj ovoga broja časopisa »Dometi«. (PETAR STRCIC).

STUDIJA I KATALOG IZLOŽBE »ILIRSKI POKRET I HRVATI U ZAPADNOJ UGARSKOJ«, ZEMALJSKI MUZEJ GRADIŠĆA, ŽELJEZNO I POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE. Zagreb 1987. Ilirski pokret ulazi u red onih kapitalnih povijesnih akcija jugoslavenskih naroda koji na vrlo osobit način pokazuju razvojne putove nekih od tih naroda u pravcu formiranja nacije, u pravcu subjekta čiji će etnos doći do punoga izražaja na raznim područjima onovremenog i kasnijeg društvenog života. Objedinjavajuće slavenske — u ovom slučaju južnoslavenske pa jugoslavenske — tendencije došle su do punog izražaja u razvoju ilirskog pokreta odnosno hrvatskog narodnog preporoda. Sve to došlo je do svoga znanstveno-muzeološkog izraza u velikoj izložbi 1985. god. u Zagrebu, koju je priredilo više institucija i koja je polučila veoma velik internacionalni uspjeh. Ona je još jednom pokazala kako su hrvatski preporoditelji svoju nacionalnu ideologiju razvili na onoj bazi koja bi formiranje hrvatske nacije vidjela samo kao izraz južnoslavenske odnosno jugoslavenske nacionalne ideologije. O svemu tome riječi je bilo i na velikoj izložbi Povijesnog muzeja iz Zagreba i Zemaljskog muzeja Gradišća u Željeznom u Austriji (Burgeland, Eisenstadt), koja je proizašla kao rezultat prethodne kulturne manifestacije u Zagrebu. Objavljen je i veliki katalog, čiji su autori tekstova B. Gagro i H. Sipötz (uvodnici), te N. Stančić i N. Benčić. Posljednja dvojica govore o preporodu u Hrvatskoj općenito od 1790. do 1848, odnosno o odnosu hrvatskoga narodnog preporoda i tadašnjih Zapadnougarskih odnosno današnjih Gradišćanskih Hrvata. Dalje, dato je i 275 opisnih natuknica izložbenih predmeta, među kojima ima i takvih koji se danas rijetko iznose u javnost, a uzeti su iz naših i stranih muzejskih, arhivskih i bibliotečnih institucija te iz privatnih fondova. Prednost je kataloga što je bogato ilustriran i što su tekstovi objavljeni paralelno na hrvatskom ili srpskom, odnosno na jeziku Gradišćanskih Hrvata, te na njemačkom jeziku.

Izložba je bila zacrtana u više cjelina — pretpreporodno razdoblje, pripremno razdoblje hrvatskog narodnog preporoda, početak preporoda — istaknutiji preporoditelji, osnivanje ustanova — ideologija ilirizma, kazališni i društveni život, borba političkih stranaka — pobjeda narodnog jezika, naj-